

**הקשרים תרבותיים-חברתיים של ארגון הוראה
ולמידה מרחוק באמצעות טכנולוגיה בתקופת חירום:
בתי ספר יהודים ובתי ספר ערבים בירושלים**

גדעון דיסון, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
חמי רמיאל, חוקר עצמאי
הילה טל, אוניברסיטת בן גוריון בנגב
ולאא מחאג'נה, אוניברסיטת תל אביב
יונתן וריסימו ינאי, אוניברסיטת תל אביב

ראשי פרקים

רקע
טכנולוגיות דיגיטליות, דקדוק
בית ספרי ומשבר הקורונה

טכנולוגיות בחינוך

"בקרוב ספרים יהיו מיושנים ולא רלוונטים בבתי ספר ציבורים,
הוראה תתבצע דרך העין. זה אפשרי ללמד כל ענף של ידע
אנושי עם תמונות נעות. מערכת בתי הספר שלנו תשתנה
לחלוטין תוך 10 שנים"

תומאס אדיסון, 1913

רדיו

מחשב

טלוויזיה

מדיה
דיגיטלית

מעגלים של
ציפייה ואכזבה

טכנולוגיה אינה מהפכנית, היא משולבת בתוך ה"דקדוק הבית ספרי"

"המבנים והחוקים הרגילים שמארגנים את עבודת
ההוראה... חלוקת זמן ומרחב, קלאסיפקציה של תלמידים
וחלוקה שלהם לכיתות, וקטלוג ידע לתוך 'נושאים'."

Tyack & Tobin, 1994; p. 454

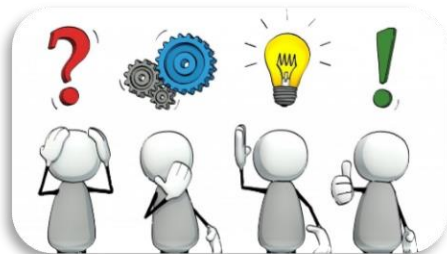
מחלום
למציאות

שינויים בשוליים

"איפשרים" טכנולוגיים אינם קבועים וידועים מראש, אלא תלויים ב:

הקשרים סוציו-תרבותיים,
כלכליים ופוליטיים

הצרכים, המטרות
והתפיסות של משתמשים

ממדים שקשורים בהבדלים בדפוסי שימוש בטכנולוגיה

בתוך ומחוץ
לבית הספר

ההקשרים
השונים
שבהם בתי
הספר פועלים

איפשרים טכנולוגיים
Technological
affordances

מעבר לדטרמיניזם
או אינסטורמנטליזם

שבירה (זמנית) של הדקדוק הבית ספרי והתיווך שלו דרך
טכנולוגיה

שאלות מחקר:

- מה התפקיד שטכנולוגיות דיגיטליות לקחו בבית ספר?
- איזה היבטים של הדקדוק הבית ספרי נשמרו או אותגרו?
- איך תהליכים אלו השתנו והתגונו בהקשרים שונים?

**משבר הקורונה
והמוסד הבית
ספרי**

**בתי ספר נדרשים
לייצר דקדוק בית
ספרי חדש**

הקשר ומתודולוגיה
בתי ספר יהודים-חילוניים
ומוסלמים-ערבים בירושלים

בתי הספר שנחקרו

אפיונים דמוגרפיים

מאפייני אוכלוסייה ייחודיים	גודל		
בית ספר לבנים, מצב סוציו אקונומי נמוך	בינוני (250-500 תלמידים)	אבן סינא	בתי ספר מוסלמים - ערבים
בית ספר לבנים, מצב סוציו אקונומי נמוך במיוחד	קטן (מתחת ל-250 תלמידים)	אל ראזי	
בית ספר מעורב. מצב סוציו אקונומי נמוך במיוחד	בינוני (250-500 תלמידים)	אבן חלדון	
אוכלוסייה במצב סוציואקונומי דומה לממוצע העירוני	קטן (מתחת ל-250 תלמידים)	בן צבי	בתי ספר יהודים - חילונים
הטרוגנית ברובה. מעט מעל הממוצע העירוני.	בינוני (250-500 תלמידים)	נורדאו	
האוכלוסייה המזינה של בית הספר במצב סוציואקונומי מעל הממוצע בעיר	בינוני (250-500 תלמידים)	אבן גבירול	

כל שמות בתי הספר והמרואיינים הם שמות בדויים.

איסוף נתונים

- 4-5 ראיונות עומק חצי-מובנים בכל בית ספר: מנהל/ת, אחראי תקשוב (אם התפקיד קיים), 2-3 מורות/ים וראש ועד ההורים.
- הראיונות בוצעו בחודשים אוקטובר-דצמבר 2020 דרך פלטפורמת זום (ראיונות עם מרואיינים פלסטינים בוצעו בערבית).
- בוצע ניתוח תמטי, מבוסס השוואה, על מנת לזהות את התמות המרכזיות שעלו מהנתונים.
- נמצאו הבדלים בין ובתוך מגזרים. בתקציר זה נתמקד בהבדלים בין בתי ספר יהודים-חילוניים ומוסלמים-ערבים.

ראיונות חצי-מובנים

ממצאים
טכנולוגיות דומות,
איפשרים שונים

מסרים מיידים

שיחות וידאו

פלטפורמות

באילו
טכנולוגיות
השתמשו
בבתי הספר

המרכזיות של
טכנולוגיות
עסקיות
"חינמיות"

מסרים מיידיים

שימוש שנעשה בכל בתי הספר

מוכר ונגיש אבל מאתגר את גבולות הזמן – נגישות נדרשת לאורך כל היום, מגביר תחושת שחיקה ועודף עבודה.

אני יכולה להגיד שעבדתי קשה פי שש או שבע ממה שאני עובדת ביומיום... אם היו לי בערך 400 תלמידים שלי אז עבדתי, כל משימה שכל תלמיד שלח לי הגבתי לו (רותי – מורה)

עלה בבתי ספר מוסלמים-ערבים

דרכים להתגבר על בעיות של גישה ולתמוך במשפחות

עשינו פגישות עם האמהות בווטסאפ ואמרנו שאנחנו רוצות ללמד את הזום... 50% או אפילו להגזים ולהגיד 80% מהאמהות בכלל לא יודעות לקרוא באנגלית... אז התחלנו להגיד תלחצי פה, הנקודה פה, בצד ימין, בצד שמאל. תדמיני. הייתי מצלמת להם את המילה ושולחת להם בוואטסאפ. (לונא, מנהלת)

יצירה מחדש של
מסגרות זמן בית
ספריות

שבירת גבולות
מרחביים בין הבית
ובית הספר

שיחות וידאו

עלה בבתי ספר יהודים-חילוניים

- ריבוי פעילויות מחוץ לתכנית הלימודים בעלות דגש רגשי (בישול, שיחות)
  - הורים מנטרים את המורים
- הרגשנו באיזשהו מקום שק חבטות של ההורים, אם זה ברמה שיושבים לידך בזומים, ואתה לא יכול להיות חופשי כמו שאתה עם ילדים, או ברמה שמתקנים אותך פתאום, או שאין בושה, אין אה, מאחורי המסך הרבה יותר קל לבקר (אפרת – מורה)

עלה בבתי ספר מוסלמים-ערבים

- מורים מנטרים את ההורים במטרה להציע תמיכה
  - דאגות ביחס לפרטיות של מורים ומשפחות
- כשקיימנו מפגשים עם המורות ביקשנו מהן לעשות VIRTUAL BACKGROUND ואם לא הצליחו-אז ביקשנו שיהיה מאחורי התלמידים קיר – וכל זה כדי לשמור על פרטיות המשפחה. (לונא – מנהלת)

פלטפורמות

עלה בבתי ספר יהודים-חילוניים

- נתפס כעומס על מורים ומשפחות ולכן לא היה בשימוש
- בהלימה להעדפה של ההנהלות למבנה ביזורי ופחות אחידות

עלה בבתי ספר מוסלמים-ערבים

- נתפס כהכרחי לאור בעיות משמעותיות של גישה
- מאפשר ניטור של מצב התלמידים ואיסוף נתונים

אצלנו בביה"ס עובדים עם נתונים ומשוב – יש מבדק נוכחות יומי, יש רכז נוכחות שעוקב אחרי כולם בביה"ס. המחנכים עוברים בכל יום על רשימת התלמידים לבדוק מי נוכח בכל השיעורים. אצלנו אין מילים – יש נתונים והם אלו שמציגים את הכל (חנין – מורה)

דיון
בין איפשרים ודקדוקים

איפשרוים טכנולוגיים (Technological affordances) הם תלויי הקשר - תלות במצב סוציו-אקונומי ובהקשרים פוליטיים

סיכום

בבתי ספר מוסלמים-ערבים	בבתי ספר יהודים-חילוניים
עדויות להרחבת האחריות של בתי הספר	עיסוק בתמיכה במשפחות אך גם פיקוח של ההורים על המורים
הקפדה על תחזוקה ושימור של הממד הלימודי-אקדמי (שמירה על תכנית הלימודים)	הדגשה של הממד הרגשי חברתי בפעילויות (יציאה מתכנית הלימודים)
שימוש מרוכז וכולל בטכנולוגיה	שימוש מובנה פחות בטכנולוגיה, עם יותר שונות פנים-בית ספרית

איפשרוים שונים

טכנולוגיה מובנת ומתממשת בתוך הקשר

- שימוש בטכנולוגיה מעוצב על ידי גורמים הקשירים – גישות וגישה, אך גם גורמים ומגבלות אחרות.
- נקודת המבט של השחקנים על טכנולוגיה מחד ובתי ספר מאידך מעצבת את אופני ודרכי השימוש בטכנולוגיה.

מדקדוק לדקדוקים

- לבתי ספר יש תפקידים חברתיים ההולכים מעבר למטרות של למידה אקדמית ולתפקידים אלו יש ערך משמעותי בעיצוב השימוש בטכנולוגיה.
- התפקידים של הטכנולוגיה והשימוש בה משתנים ומתועדפים בתוך הקשר מקומי, בכך אפשר לדבר על מגוון של דקדוקים בית ספריים המתקיימים במסגרת למידה מתווכת טכנולוגיה.

טבעו היחסי
של הדקדוק
הבית ספרי

תודה

משרד החינוך

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
Ben-Gurion University of the Negev